

صندوق شاليم، لتطوير الخدمات
للأفراد ذوي المحدودية العقلية
التطويرية في السلطات المحلية
The Shalem Fund
for Development of Services for People with
Intellectual Disabilities in the Local Councils
פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית ברשויות המקומיות

סקירת ספרות ומקורות ידע בנושא:

תוכניות בנושא שינוי עמדות וקבלת השונה

בדגש על אוכלוסיות עם מוגבלויות

בקרב תלמידי גן עד תיכון בישראל

הסקירה נערכה עבור קרן שלם

**ע"י רונית גל-אתרוג
עו"ס מומחית בשיקום ומורה לחינוך מיוחד**

פברואר 2014

קרן שלם/2014/136

תקציר

עבודה זו עוסקת בשונה ובשינוי: השונה - אדם אשר החברה מתייגת אותו על בסיס מוגבלותו ובשל דעות קדומות משייכת אותו לקטגוריה נפרדת, והשינוי - התהליך התפיסתי שראוי שתעבור החברה כדי לראות כל פרט כיחיד ומיוחד, שווה בין שווים. העבודה סקרה את התוכניות שפותחו והופעלו בעשור האחרון במסגרות החינוך הפורמאלי בישראל - גני הילדים, בתי הספר היסודיים, חטיבות הביניים ובתי הספר התיכוניים - תוכניות שנועדו ליצור שינוי חיובי בעמדותיהם של התלמידים כלפי אנשים עם מוגבלויות, ולסייע לקבלתם בחברה.

נסקרו הגישות התיאורטיות המקובלות בתחום והתמורות שחלו בהן, וכן נאסף ידע לגבי תהליך שינוי עמדות ומקומו של המורה בתהליך זה. התייחסות נפרדת ניתנה למהלך החינוכי-ערכי "האחר הוא אני" אשר משרד החינוך החל להוביל בשנת הלימודים הנוכחית. מהלך זה אמור לשנות לא רק את פניה של מערכת החינוך אלא להשפיע על החברה כולה, ושותפים לו רשויות מקומיות, מסגרות חינוך לא-פורמאלי, נציגי הורים, תלמידים ומוסדות נוספים.

מאגפי הגיל במשרד החינוך נאסף ידע אודות התוכניות שפותחו והופעלו לצורך שינוי עמדות התלמידים וקבלת השונה, ובלט חלקו המשמעותי של המגזר השלישי בהפעלת תוכניות אלו. התמונה הכללית שהתקבלה היא שמשרד החינוך מפתח מאגר תוכניות מתוות דרך, ומתוך מאגר זה נבחרות תוכניות ומותאמות ע"י הצוותים החינוכיים למסגרת ולצרכיה. במקביל דואג משרד החינוך להכשרתם של הצוותים בנושא. במגזר השלישי, לעומת זאת, נכתבות התוכניות ע"י אנשי צוות בארגון שהאדם עם המוגבלות הוא עיקר עיסוקו ומומחיותו, ושינוי העמדות כלפי אנשים עם מוגבלויות הוא אחת ממטרותיו של אותו ארגון. במסמך מתוארות גם תוכניות שפותחו ע"י משרד החינוך וגם תוכניות שפותחו ע"י ארגוני המגזר השלישי. מתוך המשותף לתוכניות אלו הוסקו מסקנות וניתנו המלצות לגבי בניית תוכניות חינוכיות בנושא. נמצא שהמרכיב החשוב ביותר בתוכנית החינוכית לצורך יצירת שינוי בעמדות התלמידים הוא היכרות בינם לבין אנשים עם מוגבלויות. העדפה ברורה ניתנת להיכרות קבועה וממושכת עם תלמידים בני גילם, במטרה ליצור אינטראקציה משמעותית בין חברי שתי הקבוצות.